

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ İLK MEZUNLARINI VERİRKEN

Zeki BAŞAR(x)

Gerçek tıbbiyeli, daima bir iman ve ideal sembolü olmasını bilmiştir. İman ve ideal sembolü olarak yaşamış ve öyle kalmıştır. Sizlerin de iman ve ideal sembolü olanların yanlarında yer almak ülküsünü taşıyan, ahlak ve meslek gücüne inanan genç tıbbiyeliler olarak yükselmeniz gönlümüzün en içten dileğidir.

Kökü, milattan önce 2500'lere uzayan bu demek oluyor ki tarih alanında 4500 yıldanberi yer alan, ünsalan, eser veren ve derin izler bırakan bir milletin evlatlarıyız.

Büyük Asya'dan kalkıp Küçük Asya(Anadolu) ya doğru akıp gelen atalarımızın 80 kadar Devlet kurmuş olmalarından(1), haklı olarak her zaman istiklâl ve özgürlük ülküsü taşıdığımız, tarih çağlarının karakterlerine göre, her halde belli seviyede bir uygarlığı temsil ettiğimiz anlamını çıkarıyoruz.

Belki de, Dünyada ilk örneklerinden birisini vermemiz yani Milattan önce III. yüz yılda Büyük Hun imparatorluğunu kurmak şeklinde tarihe sağlam bir devlet temeli atmış olmamız, sonra ki yüz yıllarda bölge bilölge, boy boy, yeni yeni bir çok devletleri kurmamızda bizlere geleneksel bir güç sağlamıştır.

Tarihin akışına bakılınca devlet hayatının kültür, örgüt, uygarlık ve Ordu istediği görülecektir. Bu durumu ise, ancak sosyal ve kültürel bakımdan

belli bir seviyeye ulaşmış, bilim ve bilimsel kurumlara sahip olmuş, hukuk anlayışında ileri bir düzeye-ulaşmış milletler gerçekleştirebiliyorlar. Bu bakımdan denilebilir'ki Gök Türk kitabelerinin okunması ve Doğu Türkistanda yapılan kazılar biz Türkler için pek ilgi çekici olmuştur. Gerçekten bu kazılardan elde edilen eserlerin uzmanlar tarafından incelenmeleri (Türk Dünyasının dil, edebiyat, sanat, tababet, içtimaiyat, hukuk, folklor ve ilh.) alanlarındaki gelişmelerinin önemi hakkında güvenilir birer belge olduklarını gösteriyor.

Konudan uzaklaşmamak için özellikle tababet alanındaki durumumuza ve verimimize değinmemiz yerinde olacaktır. Eskiğinden, devlet kurmaktaki yeteneğinden, uygarlıktaki niteliğinden söz açtığımız milletimizin belli bir tababete sahip olması tabii değildir ?

İnsanla beraber doğan tababet, zamanımıza gelinceye kadar türlü aşamalardan, mistik ve mitolojikyollar-

(x) Atatürk Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Deontoloji Ög. üyesi

dan, Eskülap şifa mabetlerinden geçmiştir. Hippokratın gayretleriyle ilmi bir karakter almış, kilisenin baskısından, Papasların ve bazı taassup erbabının ellerinden, doktrin sahiplerinin dillerinden kurtularak gerçekten bilimsel bir anlam ve modern bir mahiyet kazanabilmiştir.

Çok daha eskilere gitmeden, özellikle Türklükten yani kendimizden söz etmemiz daha yerinde olacaktır. M.740 larda devlet kurmuş olan Uygurların yaşadıkları döneme nazaran çok ileri bir tıpları bulunduğu tarihî gerçekler arasında milletlerin gözleri önüne serilmiştir. Doğu Türkistanda Albert VON Le coq ve (1860-1930)'un başkanlığındaki Alman heyeti tarafından yapılan kazılarda ele geçirilen belgelerden okunabilmiş olanlar, Uygur Türklerinin Hint ve Çin gibi komşularınıninkinden ayrı bir sisteme sahip bulduklarını ve lâik tababet anlayışında olduklarını gösteriyor(2). Nasıl ki bu durumla münasebeti kabul edilecek şekilde ve dini anlayış bakımından çok geniş bir tolerans'a sahip olduğumuzdan ve aynı zamanda lâiklik prensiplerinin tatbikatının ilk olarak bizim tarihimizde yer almış olmasından söz eden müellifler vardır.(1).

Bu görüşü teyid-eden örnekler yok değildir. Fatih Sultan Mehmet'ten önce de Türkler, çeşitli dinlere salık bulunan kimselerin bir arada yaşamalarını ve ve kendi dinlerinin ibadet ve ayinlerini yapmalarını musamaha ile karşılamışlardır. Sayın Müellifin(1) bildirdiği üzere Göktürk İmparatorluğunda (Kamlık, Buda)lardan, uygurlarda (Şamanlar, Budistler, Maniheistler)den, Hazarlarda (Şamanlar, Hıristiyanlar, Musevi-

ler, Müslümanlar)dan her biri kendi dini ayin ve törenlerini tam bir serbestlikle yapabilmişlerdir. Bu şekilde Türklerin kültürlerinin kendine özgü bir rengini teşkil eden laikliğin sonraları yine Türkler tarafından islam âlemine intikal ettirildiği görülüyor. Yine bu laiklik, dokuzyüz küsur yıl evvel Selçuklu hakimiyeti sıraslarında da islam hukuku arasına girmiş oluyor(1). Bu takdirde, yapılan devrimler daha doğrusu inkılaplar olsa olsa tarihi bir nitelik ve özelliğimizi prensipleştirip yerleştirmiş oluyor demektir.

Dokuzgöz Türklerinden olan İbni Tolun'un (2), Miladi 874 tarihinde Fustatda yaptırdığı hastahanenin Mısır'ın ilk darüşşifası olmasının, biz Türklerin tababet anlayışımızın ve tatbikatımızın şeklini anlatması bakımından tarihi bir önemi olmak gerektir.

Daha sonraki tarihlerde baş şehri Rey olarak kurulmuş olan (M.1040) Büyük Selçuk İmparatorluğunun Ordu-sunda 40 develik bir katarla taşınabilen bir seyyar hastahane teşkilatının bulunması, daha o asırlarda tababet anlayışımızın yüksekliğini ve sağlık işlerine önem verişimizin mahiyetini anlatan ayrı bir örnek oluyor. Nasıl ki Selçuk Hükümdarı Melik Şahın veziri, Büyük Devlet adamı ve Seyyahatname adlı eserin sahibi Nizamülmülk'ün (1018-1092)ün , Bağdatta kurduğu nizamiye medresesi'de bir Türk kurumudur. Burada türlü ilimler ve fenler okutulmuş ve âsrın en büyük âlimi Ebu İshak Şirazi öğretim vazifesi yapmıştır. Bu medrese bir çok bilgin kişiler yetiştirmiştir.

Zamanımızdan tam 900 sene evvel (1069-70) larda Türkistanda parlak bir dönem yaşayan Karahanlıların veziri Yusuf Has Hacib'in edebi değeri büyük olan Kutadgu-Bilig adlı eseri, tıbbımızdan ve tabiplerimizden önemle bahseden kıymetli bir belge oluyor (x).

Bilindiği üzere Romalılar, Roma Ordularının feth ve işgal ettikleri memleketlere Latin dil ve kültürünü zorla kabul ettirme pahasına otorite kurmaya çalışmışlardır. Emevi halifeleri de adeta Romalıları taklit edercesine arapçayı mecburi tutmak suretiyle kendi kültürlerini hakim kılmışlardır.

İlk başlaması daha eski olmakla beraber X. yüzyıl başlarında toplu halde müslümanlığı kabul eden Türkler, bilindiği şekilde islam ilim, medeniyet ve tababetine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Ne varki halkın Türkçe konuşmasına karışıklık, ilim ve -din konularında Arapçanın, resmîleşerde Farsçanın kullanılması, Türk soyundan âlimlerin Arap veya acem olarak tanınmalarına yol açmıştır. Bu durum XIII. yüzyıl sonlarına kadar devam etmiştir. Bu sıralarda Türkçecilik akımlarının uyandığı görülüyor. 1277 lerde Kon-yada kısa bir müddet hüküm süren

Karamanoğlu Mehmet Bey'in, Türkçe'nin resmî dil olarak kullanılması için ferman çıkarmış olması pek önemli ve -tarihi bir davranış olmuştur.

1308 de Selçuklu devletinin yıkılmasından sonra varlık gösteren beylikler zamanında Türkçecilik akımının çok daha geliştiği memnunlukla görülüyor. Bu şekildeki rağbet ve uygulamanın sonucu olarak XVI. yüzyıldan itibaren Türkçe ilmi eserlerin verilmeye başlandığı göze çarpıyor. Türkçe ilk tıp kitabı Havasul-Edviye olup (1389) Hekim İshak bin Murat tarafından yazılmıştır.

Genellikle arapça yazdıkları için Arap tanınan Türk soylu bilginlerden bazı örnekler vermek icab ederse, Farabi ile Biruniden kısaca söz edebiliriz.

Türkistanda Seyhun civarında Farab kasabasında Miladi 872 tarihinde doğan Uzluk oğlu Ebnasr Farabi, bir kısmı latince, ibrance, Almanca, ve Fransızca'ya çevrilmiş olan 80 kadar eserini, O devrin gerçeklerine uyarak Arapça yazmıştır. Fakat Farabi, çeşitli ülkelerde (Suriye, Masır..) yaptığı gezilerde dahi Milli Türk geysisini hiç değiştirmemiştir. O kadar ki Hükümdar Seyfüd-devle'nin(xx) huzuruna çıktığı

(x) Kutadgu-Bilig (Mutlu, mesut olma ilmi) Eserinin müellifi, Türk Dil ve tefekkürünün XI. Yüzyılda yetiştirdiği ilk müslüman Türk Yazarı Balgasunlu Yusuf Has Hacib'dir.

Eser, Karahanlı Hükümdarı Tapgaç Ulug Buğra Kara Han'a sunulmuştur. Manzum olup nazım şekli olarak mesnevi tarzı seçilmiş ve aruz ile yazılmıştır. Uygur devri edebi Türk lehçesinin bir devamı olan Hakaniye-Kaşgar lehçesi ile yazılmıştır. 6645 beyittir. İslâmiyetin

Türkler tarafından kabulunun ilk yüz yılına rastladığı için (İbnü'l-Esir 960 tarihinde kalabalık bir türk zümresinin islamiyeti kabul ettiğini kaydediyor). İslamiyetin heyecanına yer verilmişle beraber bilhassa Türk kavim ve Devletlerinden Orta Asya Türk kültürünün tesir derecesini Ortaya koyan en zengin bir kaynaktır. Zamanımızdan Dört asır evvelki Gök Türk İmparatorluğu devlet adamlarından dahi söz etmektedir.

Türk Kültürü. 1970 Sayı 98.

(xx) Seyfüddeve, Hamadanın II. Melikidir. İlim ve irafansever olan Hükümdar sarayını alim ve şair kişilerin toplantı yeri haline getirmiş olup toplananlar arasında Farabi'de bulunmaktadır.

zaman bile yine aynı Türk kıyafetini taşımıştır. Bundan daha mühim olarak ta (Frabi Et-Türki) demek suretiyle Türk soyundan geldiğini kendi ağzıyla söyleyip bildirmiştir.

İkinci örneğimiz, kısaca Birunî diye anılan Birunlu Ebu Reyhan (979-1048) dır. Bir türk yurdu olan Harrzem'in yetiştirdiği ünlü âlim ve hakim, sayıları hiçde az olmayan eserlerinden birisi olan Kitabüssaydilesi'nin(3) mukaddimesinde yani Farmakolojisinin ön sözünde şöyle diyor :(... dünyanın her tarafında Arapça kitaplar tercüme edilmiş ve ilimler bu dile çevrilmiş olmakla Arapça zenginleşmiş ve gönüllerde yer bulmuştur. Bununla beraber her kes kendisinin alışkın olduğu, akran ve emsallerinin arasında konuşup görüştüğü dili, ana dilini daha hoş ve daha tatlı bulur, Ben gerek arapça'yı ve gerek Farsça'yı ana dilimden sonra öğrendim, Bunların her ikisi de benim ana dilim değildir...)

Bu sözleri söyleyen Ebu Reyhan Birunî'nin Türklüğünden şüphe etmeye mahal olmadığı görülüyor, değilmi? ne yapmalı ki Arapça yazdığı için soyu, âdeta değiştirilmiştir. Bu örnekleri daha da çoğaltmak kabildir. Mesela (Aslem Türkest, egerci hindi guyen) şeklinde tek bir mısra ile Türk olduğunu söylememiş olsaydı, eserlerini özellikle Ünlü mesnevisini farsça yazdığı için, büyük Mevlana'yı Türklüğe mal etmekte kolay kolay memkûn olmaz ve

hele bir çoklarının içlerindeki düğümler çözüm bulmazdı, elbet. !

Bu hususta biraz ısrar edişimiz, medeniyete giden yolun kültürden geçtiğini unutmayışımızdandır. Kültürümüzü yaşatıp geliştiren büyük değerlerden yoksunluğu kabul etmek, kültürden fakirliği -kabullenmek demektir. Bu takdirde, Müslüman milletlerin ortak eserleri olan islâm medeniyetine pek çok katkılarda bulunduğumuzu nasıl kabul ettirir ve ne ile ıspatlayabiliriz. Her alandaki büyüklerimiz, bilgin kişilerimizi önce bilmek, sonrada gençlerimize ve gelecek kuşaklarımıza bildiren bellemek Türklük görevimizdir.

Anadolu Selçuklularına gelince; bu devlet 1077 tarihinde kurulmuştur. Bu kuruluş, gücüne pek çok güvenen bir gururla miladi 1071 de Malazgirt'te Sultan Alp Arslan ile savaşan Bizans imparatoru Romen Diojen'in ağır bir yenilgiye uğramasından sonra mümkün olabilmıştır.

Anadolu Selçukluları, her alanda olduğu gibi sağlık ve sosyal konularda da belirli hizmetler görmüş, önemli kurumlar vücuda getirmiş ve kıymetli eserler bırakmışlardır.

1205-6 tarihinde Kayseride kurulan Gevher Nesibe Darüşşifası ve tıp okulu ile, 1217 tarihinde Sivas'ta açılan 1. Keykâvus Darüşşifası ve tıp medresesi ve nihayet bu günkü milli sınırlarımız içerisinde kalanları bile az olmayan Selçuk hastahaneleri bunlardan bir kaç örnektir(x).

(x) Sayın hocam Ord. Prof. Dr. A.Süheyl Ünver, Kayserideki Gevher Nesibe medresesine 1856 tarihinde bir müderris tayin edildiği hakkında arşivde bir ilâm olduğunu bildiriyorlar (Selçuk tababeti. Sayfa 54) Bu hale göre, pek eski ve tarihi olan bu tıp kurumumuz son yüzyıllara kadar fonksiyonunu yitirmemiş demektir.

Bunun gibi Sivastaki birinci Keykâvus Darüşşifasının korunabilmek amacıyla 1768 de bir fermanla medrese haline getirildiği, ayrıca medreseye ait 1791 tarihli bir ilâm görüldüğü 1791 tarihinde 500 öğrencisi bulunduğu, 1916 ya yani 1. Cihan savaşı yıllarına kadar medrese halinde çalıştığı bildirilmektedir (Selçuk Tababeti . S. 59).

Salerno Tıp okulu (İtalya) daha önceki yüzyıllarda teşekküle [başlamakla beraber, ancak 1140 tarihinde muntazam bir öğretim yapmaya başlamıştır. Bu okul mezhep, milliyet farkı gözetmeyen, ilk defa Doktor Ünvanı veren ve diploması geçerli olan ve kızlara kapılarını açan bir tıp kurumudur.(4). Bundan ve 1200 tarihinde açılan Paris Tıp okulundan sonra bizim Selçuklu Atalarımızın Gevher Nesibe'si geliyor, 1206 tarihinde açılan bu dürüşşifa ve tıp okulumuz aynı tarihte yani yine 1206 da açılmış olan Oxford ile yaşıt oluyor demektir. Değil Gevher nesibemiz hatta 1217 de Sivasta açılan 1. Keykâvus darüşşifa ve tıp okulumuz dahi Paduva (1228), Cambridge (1229), Montpellier (1289) (Prag 12349), Haidelberg (1386)... Üniversite ve Tıp okullarından çok daha evvel kurulmuş oluyor. Bu durum, Selçukluların çağdaşları olan bir çok milletlere nazaran Tıp eğitimi ve tatbikatı bakımından daha ileride olduklarını gösteriyor.

Bukadar eski olan Tıp kurumlarımızın bağlantılarını belirtebilmek için bir hususa değinmemiz ve dikkatlarını çekmemiz icabediyor.

İran Hükümdarı I. Şapur, Cündisabur şehrini kurunca, Yunanistan ve Hindistandan değerli tabibler getirmişti. V. yüzyıl başlarında Kostantiniye'de baş gösteren mezhep ihtilafları üzerine kovulan Nesturiler Urfa, Nusaybin, ve Cündisabura gitmiş, özellikle bu son şehirde iyi kabul görmüşlerdi. İşte bu sayede VI. yüzyıl ortalarında bazı ilimlerle birlikte tıp öğretimi yaymış ve şöhret sahibi olmuştur. Denilebilir ki, Bu okul sayesinde islâm ta-

biplerinin eline geçen (Süryaniceye tercüme suretiyle) Yunan tababetinin unutulmak tehlikesinden kurtulmuş olması, tıp tarihi bakımından mutlu bir olaydır. Yine denilebilir ki işaret ettiğimiz şekilde Yunan Tıbbının kurulup korunmasında Cündisabur okulu, isken deriye okulundan çok daha fazla hizmet görmüştür(5).

Buracıkta, islâm medeniyeti ile islâm dininin karıştırılmaması gereğine işaret etmek isteriz. Zira unutulmalıdır ki islâm medeniyeti ve islâm tababeti Muhammediler'den başka isevi ve Musevi dinlerine mensup kavimlerin ortak eserleri olarak meydana gelmiştir. Söz konusu islâm tababetinin belli başlı kurumlarının başta geleni, yukarılarda sözünü ettiğimiz şekilde üstatlarının başlıcaları Nesturi olan Cündisabur okuludur. Tıp kitaplarının Arapçaya çevrilmesinde ise, Yahudilerle Yakubilerin büyük hizmetler gördükleri göze çarpmış oluyor.

Kurucusu Muaviye olan Emevi hilafeti (Miladi 661-750), Suriyeli emeviler soyundan olan Endülüs Emevilerine (VIII-XI yüzyıl) nazaran çok kısa sürmüştür. Daha birinci Emevi halifesi zamanında başşehir yapılan Şam'ın büyük bir kültür merkezi haline getirilmek istenildiği görülüyor. Alimler, Bilgin tabipler rarasında pek ünlü kişiler bulunmaktadır. İlk Arap tabipleri arasında Zeynep Adında bir kadın tabip bulunduğunu ayrıca kaydetmek isteriz.

Bağdat Abbasî halifeleri (Hz. Peygamberin amcası Abbas neslinden gelen hanedan) döneminde (Miladi 750-1258), çeşitli ilimlere verilen önem ve göste-

rilen rağbet önceki devirlere nazaran çok daha fazla olmuştur. tabipleri getirtmiş ve Bizans'a elçiler göndererek tıp kitapları istemişti. Yerine geçen oğlu Harun-ürreşit Yunan şehirlerinden ve Kıbristan aldirdığı kitapları A-rapçaya tercüme ettirmişti.

Abbasiler zamanında Tıp öğretimi veya eğitimi pratik olarak hastahanelerdeki büyük hekimlerin yanında yapılyordu. Yani islâm medeniyet ve tababeti tarihinde hastahaneler aynı zamanda hekimlik öğretilen yerler olarak tanınmış bulunuyorlar.

Yukarıda adlarını verdiğimiz Selçuklu Tıp medrese ve darüşşifası kururken Nesturilerin Cündusaburda kurdukları medrese ve hastahaneyi örnek alan Müslüman dünyasının kurdukları kurumların model alındıklarına şüphe yoktur. Bununla beraber belirli değişiklikler yaparak kendilerine özgü müesseseler haline getirmiş oldukları da muhakkaktır. Ancak Şarklı karakterde olan Selçuklu Türk kurumlarının Türk tıp tarihi bakımından belkide en önemli olan tarafları bir kaç istisnasi ile Avrupa tıp okullarından daha eski olmalarıdır. Selçuklu devletinin Yıldızının solmaya yahut sönmeye başladığı yıllarda Osmanlı Devleti kurulmuştur (1299 M.)

Osmanlılar, bir çok bakımlardan olduğu gibi tababet ve tıp kurumları bakımından da Selçukluların âdeta mirasçuları olmuşlardır. Osmanlıların ilk sağlık kurumu, 1399 da yani Devletin kuruluşundan tam bir âsır sonra Yıl-

dırım Beyazıt tarafından Bursada yapıtırılan Dar-ül-tıp'tır. Adı böyle olmakla beraber, bir hastahaneden başka bir şey olmayan bu müessesede (beşbuçuk asırlık Türk tababet tarihi) müellifi merhum Dr. Osman Şevki Uludağ'ın belirtmeleri hilafına bir de tıp medresesinin bulunduğu ve Tıp öğretiminin yapıldığı kabul olunuyor.

Edirne ve İstanbul'un Fethinden sonra buralarda da hastahaneler ve İstanbul'da fazla olarak Tıp okulları kurulmuştur. Osmanlı Türklerinin Yedinci Padişahı olan Fatih Sultan Mehmed'in 1470 yılında vücuda getirdiği eserlerin başında külliye'yi zikretmek icabediyor. Külliyenin Üniteleri arasında bir cami, sekiz büyük ve sekiz küçük olmak üzere 16 medrese, ziyafethane ve tabhane binaları ile imarethane ve Darüşşifa vardır. Külliyyede eskidenberi yapılagelen yayınlar hilafına, ayrıca bir Tıp okulu bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu hususu, Ekim 1970 tarihinde Sayın Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluğ'dan dinlediğim gibi, Sayın Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'in Dirim dergisindeki (Sayı 8, tarih 1970) kıymetli makalelerinde de görüp okumuş bulunuyorum(x).

Bu açıklamalardan sonra, Osmanlılar dönemindeki ilk tıp okulunun, şüphesiz genişleyen imparatorluğun hekim ihtiyaçlarını karşılamak üzere 1555 tarihinde açılan Süleymaniye Külliyesindeki Tıp medresesinin olduğunu söyleyebiliriz. Zamanın Bir Üniversitesinden farksız olan Süleymaniye külliyesinin

(x) 1453 tarihinde İstanbulu fethettiği günlerde Ayasofyadaki Papas odalarında ve Zeyrekteki Pantokrator manastırında hemen öğretime başlanmasını emrettiği görülüyor. Prof. Dr. Bdi Şehsuvaroğlu. Türkiye Tıp Öğretimi

her biri ayrı bir Fakülte durumunda olan Medreselerinden birisi de Tıbbı aittir ki, burası için ayrıca bir Darüşşifa ve birde eczahane yapılmıştır.

Birer Fakülte durumunda olduklarından söz ettiğimiz Süleymaniye medreselerinden her birinin başına Kınalızade Ali, Mimarzade, Kadızade ve Mevlana soyundan Mehmet Bin Hurrem gibi zamanın şöhretlerinin getirilmeleri dikkate şayandır(5).

Sözünü ettiğimiz Süleymaniye medresesi ve Darüşşifası yüz yıllar boyunca hizmet görmüştür. Ancak bu medresenin evvelce değindiğimiz üzere Şarklı usulde Tıp öğrettiği yani daha çok Teorik bir şekilde çalışarak Hippokrat, Calinos, İbni Sina gibi eski ve ortaçağ hekimlerinin ve zamanla bunlara eklenen diğer hekimlerin eserlerini okutup yorumlar yapmakla meşgul olduğu görülüyor.

17. Yüzyılda Avrupa ile Türlü bakımlardan temaslarımızın biraz sıklaşması, 18. Yüzyılda Tıbbi tercüme yapılmak ihtiyacının duyulması (Hekim Ömer ef. Hekim Ömer şifai, Hekim Bursalı Ali Münşi) hekimlerimizi yeniliğe iten sebepler olarak telâkki olunabilir.

Devletin islahât zaruretini duyması, büyük ve sanatkâr ruhlu Hükümdar III. Selim'in başını bu yola koyması, IV. Mustafa'nın bir yılından sonra tahta çıkan II. Sultan Mahmut'un yenîçerilerin ocaklarını söndürmesi şeklinde beliren vak'a-i hayriye'si türlü alanlarda olduğu gibi Türk Tıp tarihi bakımından da hayırlı sonuçlar vermiştir. Tıbbımızın garplılaşma veya daha yerinde bir deyimle çağdaşlaşmasına

önem verilmiş, tıphane adında yeni bir okul açılmış, Modernizasyonu gerçekleştirmek üzere Avusturyadan doktorlar getirilmiştir. Dr. Bernard, Dr. Spitzer gibi.

Bilindiği üzere bizim kendilerini örnek aldığımız Avrupa milletleri Rönesansla uyanmışlardı. XIV. yüzyılda İtalyada başlayan Rönesans, XV. asırda adeta bütün Avrupayı kaplamıştı. Daha önceleri ise, Ebubekir Razi, İbni sinan gibi islam bilginleri Ortaçağ boyunca ve daha sonraları eserleriyle Avrupaya hakim olmuşlardı. Uyanma sonucu bunlara karşı reaksiyon duyulmaya başlanmış oluyordu. Nasıl ki, 1527 de Bâle'da ilk dersini veren Paracelse öğrencileri önünde İbni Sinan'ine ilâveten Calinosun'da eserlerini yakmakla işe başlamıştı. Hem de küçük düşürücü bazı sözler söylemek suretiyle..

Her ne ise ilerleyen Avrupayı örnek almak ihtiyacını sezmiş ve bu sebeple yeni Tıp okulu açmaya gerek duymuştuk. Daha çok azlıklara ait olan kısa ömürlü kruruçesme Tıp okulu sayılmıyacak olursa, 14 Mart 1827 de açılan tıphaneye ilâveten 1831 de birde cerrahhane açılmıştır. Yeni açılan bu tıp kurumları ile tıbbımızın yenileştirilip geliştirilmesine ihtiyaç duyulması, yapılan umumi islahatın ve Askeri reformların bir parçası olarak mütelâa edilmek icabediyor. Bu şekilde yenileşme çabalarıyla, memleket modern Tıp okulundan başka, daha çok askeri karakterde olsalar da bir çok yeni hastahaneler dahi kazanmıştır.

1838 den itibaren Disseksiyon yapılımaya başlanan ve 1839 da bir eczacı şubesi açılan, 1841 lerde azlıkları

kabul eden tıphane, 1845 lerde (Tıbbiye-i adliye-i şahane) adını almıştır. Mektebi tıbbiye'i şahane ve daha sonraları da Asker-i tıbbiye olmuştur.

1865 de (Osman Ergin'e göre 1866) Mektebi tıbbiye-i şahanenin bir odasında mektebi mülkiye açılmıştır. Asker-i tıbbiye'nin aksine olarak burada öğretim Türkçe yapıyordu. Beş senelik olan bu okul, henüz mezun vermeden klinik bilgileri artırmak üzere 6 seneye çıkarılmıştır.

Her iki Tıp mektebi yani Askeri ve sivil tıbbiyeler bir çok defalar yer değiştirdikten sonra 1909 tarihinde Haydarpaşa da birleşerek Tıp Fakültesi adını almışlardır. Fakültenin ilk Dekanı Prof. Dr. Cemil Topuzlu (Op. Cemil Paşa) dır. Fakülte 1916 senesinde, 1. Cihan Savaşının zorunluğu ile bir yıl tatil edilmiştir. 1924-1925 ders yılında P.C.N. (F.K.B) sınıfı ihdas olunmuştur.

1933 de Darülfünunun Üniversite haline getirilmesi yani bir reform yapılması üzerine, Fakülte Haydarpaşadan İstanbul semtine naklonunmuştur. Bu sıralarda yatak sayıları artırılmış, Laboratuvarlar donatılmış ve öğretim kadrosu seçkin ve bilgin Alman Profesörleriyle takviye olunmuştur. Sözü ettiğimiz bu reform Darulfununun ilk ıslahatı olmayıp daha 1914 lerde Kadırgadan Beyazıtta Jandarma kumandanlığı binasına taşınırken önemli bir reform gördüğü anlaşılıyor(6).

Daha sonraki tıbbiyelere gelince: 1946 da Ankara, 1956 da Ege, 1963 de Hacettepe, 1966 da Erzurum Atatürk, 1967 de Diyarbakır Ziya Gökalp ve yine 1967 de İstanbul Cerrahpaşa

1969 da Gevher Nasibe Fakülteleri açılmış ve çok daha sonraları yani 1970 tarihinde Bursa Tıp Fakültesi bunlara eklenmiştir.

Adlarını ve kuruluş tarihlerini sıraladığımız bütün bu Tıp Fakültelerimizle, bunlara katılacak olanların yönetim anlayışında, ders ve genellikle öğretim programlarının hazırlanışında birliğe, çalışmaya ve araştırmalarda iş birliğine ulaşmalarından memleketimizin ve mesleğimizin yararları büyük olacaktır. Bu görüş ve anlayış bizlere noksanlarımızı bildirmeye, çağdaş tıp dünyasındaki yerimizi göstermeye pek çok yararı olacaktır. Gözden uzak tutulmaması lazım gelen hususlardan daha bir önemlisine değinmek isteriz. Bu da tıp mensuplarının branşlarındaki güçleri ve yeterlilikleri ne olursa olsun, bunlardan genel kültür zaafı içerisinde bulunanların, mesleklerinin tarih ve ahlak konularında bilgi ve ilgi sahibi bulunmayanların ve bu konulara bağlılıkları olmayanların hizmetlerinin gerçeklik, geçerlilik ve devamlılığında şüphe olunmalıdır. Nasıl ki çoklukla yapılan gözlemler de, şüphe edenleri esasen haklı çıkarmaktadır.

1966 Şubatında açıldığına işaret ettiğimiz Atatürk Tıp Fakültesi her bakımdan iyi bir durumda bulunan Erzurum Numune hastanesini eline ve emrine almakla, hemen işe başlayabilmişti. Artan iş hacmini karşılamak üzere servislerin, Laboratuvarların genişletilip donatılmalarına önem verildiği gibi, daha evvel olmayan Hematoloji, Patoloji bölümleri yeniden açılmış, Biyokimya, bakteriyoloji ve Röntgen Laboratuvarları ihtiyacı karşılar hale getirilmişlerdir.

Bina bakımından birazgenişliyerek klinik ve poliklinikte nisbî bir ferahlığa kavuşulması için ana binanın büyük, küçük kanatlarına ekler yapılmıştır. Tadil ve oranımına daha evvel başlanılmış olan eski nümune binasının tamamlanmasına önem verilmiştir.

Fakültenin işe başlamasıyla hacmi artan işlerin yönetilmesi hususunda idare bölümü bazı memurlarla takviye olunmuştur.

Üniversitede ise, Tıp Fakültesi dekanı ile sekreterine işimdiki sosyal bilimler binasında birer küçük oda verilmişti. Klinik öncesi bölümlerden bazılarına o tarihlerde Kimya binası denilen şimdiki Fen Fakültesinde yeterli olmayan yerler tahsis edilebilmişti. Buradaki ziraat Fakültesinin, iki yıl sonra tamamlanan şimdiki binalarına taşınmaları üzerine yer darlığı biraz hafifletilmiş hatta tıp Fakültesi Dekanı ve sekreteri de Temel bilimlerimizin buldukları Fen fakültesine nakolunmuşlardır.

Bu binanın kuzey batı tarafında yapılmakta olup, inşası tamamlanan Atatürk Tıp Fakültesi temel bilimleri binalarına taşınmasıyla (20 Ekim 1968) çalışma imkânları elde edilmiştir.

Binalar, hal sisteminde olup, alt ve üst katları koridorlarla birbirlerine bağlanmıştır. Bölümlerin özellikleri göz önüne alınarak yapılmış olmaları sonucu genellikle elverişli ve yeterli olmuşlardır.

Bunlardan: A. Binası üç katlıdır. Bunun ilk katının bir tarafı Histoloji-Embriyoloji bölümüne ayrılmış olup, bodrumunda kalorifer kazanları bulunmaktadır. Diğer tarafı Anatomi bölü-

müne ayrılmıştır. Bu kısmın bodrumunda ise soğuk hava dolapları, kadavra havuzları ve ilh.. yer almaktadır.

İkinci kat, tümüyle Biokimya ve Mültidisiplin 1, Laboratuvarlarına tahsis olunmuştur. Üçüncü katta ise Fizyoloji ve Fizyopatoloji bölümleri yer almışlardır.

B. Binası iki katlıdır. alt kat patoloji bölümüne, üst kat ise Mikrobiyoloji bölümüne tahsis olunmuşlardır. Bodrum katında Ölü muhafaza hücreleri, nekropsi salonu ve ilh. vardır.

C. Binası da iki katlı olup, alt katta Dekanlık, Dekanlık sekreterliği ve buna bağlı diğer bölümler, teknik büro, teksir bürolar, kitaplık ilh. bulunmaktadır. Üst kat, Farmaokoloji bölümüne aittir. Bölümün değerli Başkanı Dr. Hasan Gacıır'ın pek nazik ve anlayışlı konukseverlikleriyle Tıp tarihi'de şimdilik bu bölümde bir odayı işgal etmektedir. Binanın bodrum katında terzi, Maranogoz atölyeleri.. yer almaktadırlar.

Temel bilimler binalarında biri A, ikisi B, biri C bölümünde olmak üzere 72-112 kişilik 4 dersane vardır.

Fakültemizin 1968 den itibaren üç ayda bir çıkmaya başlayan bir de dergisi mevcuttur (Tıp Bülteni).

Atatürk Tıp Fakültesinin mevcut klinik ve klinik öncesi bölümlerinin öğretim kadrolarını bütün ayrıntılarıyla vermeye makalemizin çerçevesi elverişli değildir. Bu mazeretle öğretim sisteminin özelliğinden de söz açamıyoruz. Ancak 1966 Şubatında(1) Profesör (Dekan), 12 uzman öğretim görevlisi, 13 uzman, 15 Asistanla işe başlanmış olan fakültemizin aralık 1970 tari-

hindeki öğretim üye ve yardımcılarının sayıları şöyledir :

Sayı	Ünvan
8	Profesör
13	Doçent
40	Öğr.Görevlisi
145	Asistan
10	Teknik asistan.

Uzun tıp tahsilini izlemek azim ve iradesini göstermiş, sınavlardan başarılı sonuçlar alarak mezun olmuş, mütevazı bir törenle sayın Dekan Prof. Dr. Ergun SABAR tarafından yeminleri yaptırılmış (19 Aralık 1970) olan genç doktorlarımızın sayıları 22 kadardır(XX)

Bu ilk mezunlarımızı izleyecek olan gençlerimizin sayıları da dönemlerine göre şöyle dir :

Dönem	Gen.Sayı	Kız	Erkek
I.	72	7	65
II.	56	4	52
III.	59	10	49
IV.	42	9	33
V.	22	5	17

Mezunlarımız olan Atatürk Tıbbiyelilerinin her biriyle yakından tanışmak fırsatını bulmuş değiliz. Tıbbımızın pek engin ve zengin olan tarihinden paylarını vermeyi de maalesef sağlayamamış bulunuyoruz. Bununla beraber Tıbbiyeliliğin asil ruhunu alıp benliğini kazandıklarına inananlardanız. Yine bu ruhla

kendilerini hekimlik hizmetine uğurlamanın güzel temenni ve ümitlerini duyup taşıyanlardanız. Ocak, bucak demeden tıbbiyelinin hizmet âşkını yaşatacak Genç doktorlara, daha bir kaç sözümüz vardır.

Unutmayınız ki! Tıp mesleğinin ardı, arkası kesilmeyen güçlüklerini yenmek ve hergün biraz daha değişen yeniliklerini izlemek sizlerin anlayışınıza ve çalışma gücünüze bağlıdır. Bu bakımdan başarılı olmak ve verimli çalışmak arzusu ülkünüzün başında gelmelidir. Kötü koşulların ve pek ağır sorunların birbirlerini kovaladığı zamanlarda bile tıbbiyeli, memleket ve milletine karşı meslek görevini yapmış, Türk toplumunun özgürlüğü uğrunda değil varını ve kanını, hatta canını dahi vermekten çekinmemiştir. Tıp tarihimizde, özgürlük tarihimizde, türlü yönleri ve yanlarıyla sosyal hizmetler tarihimizde gerçek tıbbiyeli, daima bir iman ve ideal sembolü olmuştur. İman ve ideal sembolü olarak yaşamış ve öyle kalmıştır. Sizlerin de iman ve ideal sembollerini yanında yer almak ülküsünü taşıyan, dününe inanıp gücüne güvenen genç tıbbiyeli olarak yükselmeniz gönlümüzün en içten dilğidir. Yine unutmayınız ki, bizlerden birisi olan Dr. Cenap Şahabeddin'in dediği gibi, yüksek dağların tepelerinde hem kuşlara ve hemde yılanlara rastlanılmaktadır. Fakat kuşlar uçarak yılanlar ise sürünerek yükselmişlerdir.

(xx) Alev Altunba, Bora Elgin, Yücel Şengün, Melahat Şaylanlı, Baki Komşuoğlu, Mustafa Yeşil, T. Yüksel Gürkan, Hilmi Özkutlu, Seyfettin Ayabakan, Mustafa Özçelik, Jale Baykal, Suna Ay, Nusret Aydoğan, Bekir Korkmaz, Sabahattin Uslu, Habip Tosyalıoğlu, Birsen Civelekoğlu, Emin Bahçe Seyhan Aksoy, İsmail Hakkı Bursalı, Ö. Faruk Çalık, Ahmet Işık

- 1- Kafesoğlu İ.: Türk Milliyetçiliğinin meseleleri s. 4. 1970 Milli Eğitim Basımevi. İstanbul
- 2- Ünver Süheyl: Tıp Tarihi I., II., S.102 Ahmet İhsan Basımevi İstanbul 1943.
- 3- Yaltekaya Ş.: Kitabüssaydele Fittib

Mukaddimesi. s. 31. Milli Mecmua Basımevi İstanbul 1937.

- 4- Uzluk F.Nazif: Tıp Tarihi S.. 87 Güzel İstanbul Matbaası Ankara, 1958.
- 5- Ata Galip: Tıp Trarihi. S. 125 Yeni Matbaa. İstanbul 1925.